

Ullensvang kommune

postmottak@ullensvang.kommune.no

Bergen, 15. september 2022

Dette innspillet sendes på vegne av Bergen og Hordaland Turlag (DNT), BirdLife Norge avd. Hordaland, Naturvernforbundet Hordaland, og Norges Jeger- og Fiskerforbund Hordaland.

Reguleringsplan for Hardanger Lift - saksnr. 20/7865 Høringsuttalelse fra FNF Hordaland

Prosjektet Hardanger Lift er et mye omtalt og svært kontroversielt prosjekt – så langt er nok de fleste enige. Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hordaland sendte i januar 2021 inn sin høringsuttalelse til planprogrammet for den aktuelle reguleringsplanen¹, og vårt overordnede synspunkt på prosjektet var den gang – som det fortsatt er – at urørt og sårbar natur ikke kan ofres for kommersielle interesser, på den måten som dette prosjektet legger opp til.

Den aktuelle saken har mange interessante sider når det kommer til naturforvaltning – både når det gjelder hensyn til naturmangfold, landskap og friluftsliv – og vi går gjennom noen aspekter ved disse temaene i denne høringsuttalelsen. Det overordnede spørsmålet som myndighetene – både lokalt og nasjonalt – selvsagt må ta stilling til i saken, er hvor mange og store verdier knyttet til urørt og sårbar natur, landskap og friluftsliv som må vike i hovedsak for kommersielle interesser.

FNF Hordaland håper at vi gjennom denne høringsuttalelsen kan bidra til et bedre beslutningsgrunnlag, særlig når det gjelder å fremheve verdiene av naturmangfold, landskap og friluftsliv i tilknytning til det aktuelle planområdet. I tillegg viser vi eksempler på mangler ved det gjeldende kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold, slik det er presentert av Rådgivende biologer.

Naturmangfold

Hensyn til villrein

Påvirkning på villrein er et svært viktig tema i forbindelse med den aktuelle planen, og kunnskapsgrunnlaget om tiltakets påvirkninger er omfattende, dog fremstår det likevel også

¹ <https://fnf-nett.no/uttalelser-horinger/wp-content/uploads/sites/19/2021/05/Horingsinnspill-til-planprogrammet-for-Hardangerlift.pdf>.

mangelfullt når det gjelder noen punkt. Villreinutredningen fra NaturRestaurering er datert oktober 2021 – altså like før ny rødliste for arter ble publisert. Som kjent er villrein etter siste revisjon av rødlista nå klassifisert som *nær truet* av utryddelse i Norge. **At villrein, som en av våre aller viktigste ansvarsarter, nå er havnet på rødlista, må etter vår mening få konsekvenser også for den aktuelle planen.**

Den nevnte villreinutredningen har heller ikke fått med resultatet av klassifiseringen av villreinbestanden på Hardangervidda etter den vedtatte kvalitetsnormen for villrein i de ti nasjonale villreinområdene – i henhold til naturmangfoldloven § 13. Resultatene av denne klassifiseringen ble publisert av NINA i april 2022, og de viser at **Hardangervidda får fargekode rød, sammen med fem andre av de ti nasjonale villreinområdene** (de fire siste nasjonale villreinområdene fikk gul/middels klassifisering, og de øvrige norske villreinområdene skal klassifiseres i 2022/2023)².

Vi skal ikke gå i detalj når det gjelder kvalitetsnormen her, med **fargekode rød betyr at Hardangervidda villreinområde ikke oppfyller kvalitetsnormens mål om minimum middels kvalitet, og at det derfor forventes at det blir gjort tiltak for å at Hardangervidda villreinområde skal oppfylle kvalitetsnormen for villrein** – jamfør eksempelvis henvisningen til naturmangfoldloven § 5 på side 4 i den kongelige resolusjonen om kvalitetsnormen³, og også naturmangfoldloven § 13 (*kvalitetsnormer for naturmangfold*). Dokumentasjonen av skranterjuke (oppdaget hos en skutt bukk i september 2020) på Hardangervidda er også med på å understreke alvorret i situasjonen for villreinen på Hardangervidda.

Stor menneskelig ferdsel på Vestvidda, med tilhørende forstyrrelse av villreinen i disse områdene, er en viktig påvirkningsfaktor for villreinen på Hardangervidda – og vi siterer her klassifiseringsrapporten fra NINA (side 67):

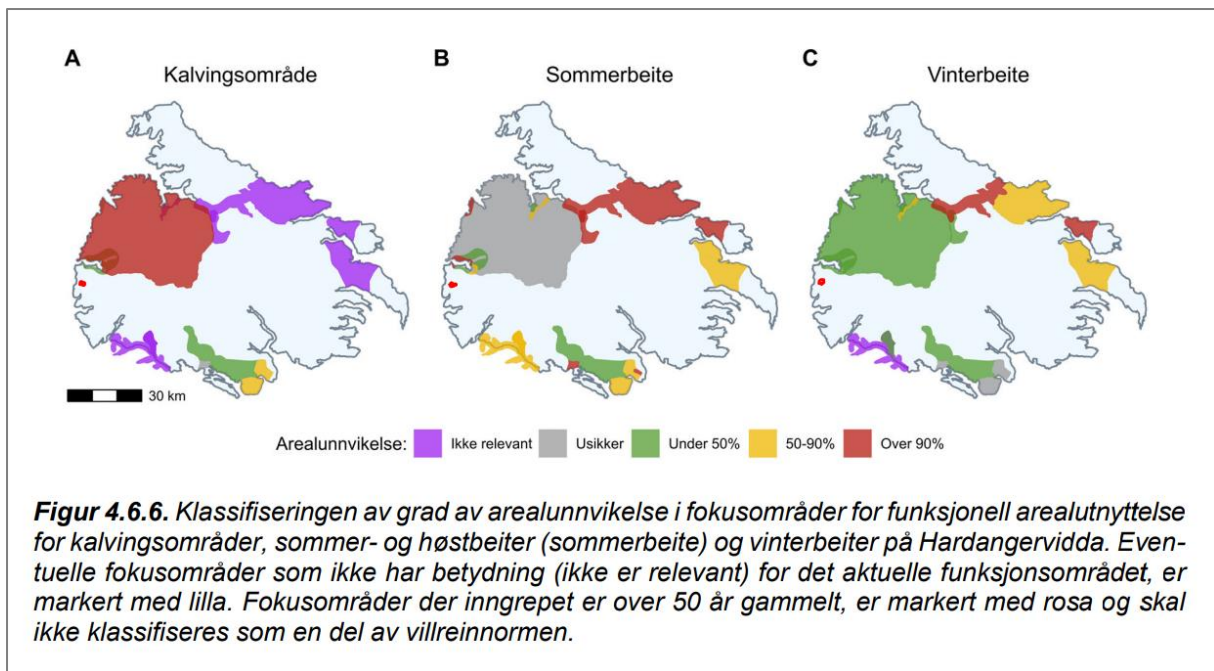
«Funksjonell arealutnyttelse klassifiseres til dårlig kvalitet for Hardangervidda. Dette som en følge av at de summerte arealene for fokusområdene med middels og høy arealunnvikelse utgjør mer enn 20 prosent av det totale arealet av kalvings- og oppvekstområde.»

Det foreslåtte planområdet ligger ikke langt unna kalvingsområdet på Vestvidda, der arealunnvikelsen er anslått til over 90 prosent, og planområdet ligger heller ikke langt unna sommerbeitene på Vestvidda som har varierende grad av arealunnvikelse i fjellområdene øst for Odda (se figur på neste side). Planområdet ligger heller ikke langt unna vinterbeitene på Vestvidda, der arealunnvikelsen riktig nok er anslått til under 50 prosent. Se altså figur på neste side, som er hentet fra nevnte NINA-rapport, der Rossnos er forsøkt markert omtrentlig med en rød prikk. Det er også et poeng å vise til at reinens geografiske preferanser kan endre seg med tiden, for eksempel som en følge av klimaendringer, økt ferdsel eller endringer i bestandsstørrelse.

En gondolbane opp til Rossnos vil etter alt å dømme legge et stort press på fjellområdene rundt. Eksempelvis er det ikke vanskelig å forestille seg at vårskiturer fra Rossnos i mai vil kunne bidra til ytterligere arealunnvikelse i de viktige kalvingsområdene på Vestvidda, noe som vil bidra til enda vanskelige forhold for villreinbestanden på Hardangervidda. NaturRestaurering skriver også i sin utredningsrapport til Hardanger Lift AS (side 45), at «en realisering av Hardanger Lift vil gi en økt samlet belastning innenfor kategorien menneskelig ferdsel, og vil kunne innskrenke samlet areal av funksjonelle reinbeiter i vest».

² <https://www.nina.no/Om-NINA/Aktuelt/Nyheter/article/kvalitetsnorm-for-villrein-forste-klassifisering>.

³ <https://www.regjeringen.no/contentassets/9957999bec46491fbcd67ebb0822ef5d/kongelig-resolusjon-om-kvalitetsnorm-for-villrein-200623.pdf>.

Naturmangfoldloven § 10 sier at «en påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for». Når det gjelder fjelløkosystemet på Hardangervidda, der villreinen må anses som en av nøkkelartene, **mener vi at den samlede belastningen på økosystemet – f.eks. fra hytteutbygging i nærheten av Rv. 7 overfor Eidfjord – ikke i stor nok grad er vurdert i kunnskapsgrunnlaget.**

Vi registrerer at diverse avbøtende tiltak blir diskutert bl.a. i rapportene fra NaturRestaurering, men vi mener at i denne saken må **føre var-prinsippet** (jf. naturmangfoldloven § 9) veie særlig tungt – ikke minst tatt i betraktning at Hardangervidda er ett av seks nasjonale villreinområder som nå altså **ikke** oppfyller den vedtatte kvalitetsnormens mål – i tillegg til at villrein nå er rødlistet som **nær truet** av utryddelse i Norge.

Manglende kartlegging av artsmangfoldet i snøleier – og mangelfulle botaniske registreringer

Naturtypen *snøleier*, er rødlistet som *sårbar* på *Norsk rødliste for naturtyper*, og forekomsten av denne naturtypen har blitt kartlagt av *Rådgivende biologer* i forbindelse med det aktuelle forslaget til reguleringsplan, som en del av konsekvensutredningen.

Totalt har naturkartleggerne kommet til at det er snøleier i 3 av de 10 delområdene som de har definert. Til sammen utgjør arealet av snøleier i de tre delområdene hele 286,7 dekar. Alle tre delområdene med snøleier blir gitt *stor verdi* siden naturtypen er rødlistet som *sårbar*. Rådgivende biologer mener at «den største negative påvirkningen ved bygging av pendelbanen er arealbeslag i fjellhei- og snøleieområder og betydelig økt ferdsel og medførende tråkkslitasje ved helårig bruk». De konkluderer med at «den samlede konsekvensen for naturmangfold vurderes som stor negativ».

FNF Hordaland har nylig fått foretatt en botanisk kartlegging av områder i Stølsheimen i Nordhordland. Det som overrasket biologene mest i forbindelse med den kartleggingen, var den relativt sett store forekomsten av rødlistede karplanter og i særlig grad moser i tilknytning til snøleiene, med totalt omtrent 25 rødlistede arter. Resultatene er foreløpig ikke utgitt, men om ikke

lenge kommer det en artikkel i Bergens Tidende som i hvert fall viser noen av de rødlistede artene som ble funnet i de aktuelle snøleiene i Stølsheimen. **I denne sammenhengen mener vi det er påfallende at Rådgivende biologer ikke har funnet én eneste rødlistet art i tilknytning til de store snøleiene som de har registrert. Her mener vi det er rimelig at Rådgivende biologer bør kommentere dette i forbindelse med denne høringsrunden.** Her må det også nevnes at flere av de rødlistede moseartene har blitt rødlistet først i forbindelse med den siste revisjonen av rødlista (altså etter at Rådgivende biologer publiserte sin rapport) – noe som for øvrig er med på å understreke viktigheten av både å registrere rødlistede og ikke-rødlistede arter under feltarbeidet (siden rødlista jo revideres omtrent hvert femte år). **Vi finner ingen registrerte arter gjort av Rådgivende biologer (eller Ecofact) i Artsobservasjoner (www.Artsobservasjoner.no) fra de tre aktuelle feltdagene deres.**

Her er det også verdt å nevne at til tross for at planområdet (og også snøleieområdene) er svært omfattende, har Rådgivende biologer kun brukt to dager på botaniske feltundersøkelser (16. oktober 2020 og 11. august 2021). Den 16. oktober ble brukt til «botaniske feltundersøkelser langs kulturstien ovenfor Hjøllo og Mannsåker og vegetasjonen i lia ble i tillegg observert fra avstand med kikkert» (hentet fra side 12 i rapporten fra Rådgivende biologer). Videre på side 12 står det: «Den 11. august 2021 ble hele planområdet, spesielt arealet rundt Rossnos og arealer for masteplassing, naturtypekartlagt etter Miljødirektoratets instruks (Miljødirektoratet 2021) og rødliste- og fremmede arter ble registrert.»

Sårbare fuglearter – og mangelfull fuglekartlegging

Rapporten fra *Rådgivende biologier* (datert 8. oktober 2021), som bl.a. omhandler fuglearter, er også utdatert når det kommer til den siste oppdateringen av rødlista. Både jaktfalk og fiskemåke har eksempelvis nå rykket opp fra *nær truet* til *sårbar* på rødlista, noe som tilsier at i hvert fall noen av delområdene bør gis større verdi enn tidligere, eksempelvis som del av territorium for jaktfalk. Vi tar også med at grønnfink nå er rødlistet som *sårbar* – dette er en art som også ser ut til å finnes i de nedre delene av planområdet.

Etter hva vi kan se har det kun blitt foretatt fugleregistreringer på eller nært toppen av Rossnos – noe som i så fall må kunne betegnes som en klar mangel ved konsekvensutredningen.

Reguleringsplanen dekker jo også et stort areal under tregrensen, blant annet deler av den 55,6 dekar store lokaliteten av naturtypen *lågurtalm-lind-hasselskog (delområde 10 – Hjøllo)* – som er rødlistet som *sårbar*. **For store deler av planområdet (de delene nedenfor tregrensen) ser det altså ikke ut til å ha vært foretatt noen fugleregistreringer (for øvrig er også medio juli i stor grad for seint i hekkesesongen for å kartlegge hekkefugler i lavereliggende områder). Dette må etter vår mening betegnes som en klar mangel ved utredningsarbeidet.**

Når det gjelder fugleregistreringer, ble det – til tross for at planområdet er stort – kun brukt seks timer på denne kartleggingen (14. juli 2021; kl. 0900–1500).

Edelløvsskog ved Hjøllo, og skogslia ved anleggsvei og mast

Edelløvsbogen ved Hjøllo er definert som naturtypen *lågurtalm-lind-hasselskog*, og er registrert som *sårbar* på rødlisten for naturtyper. Når det gjelder planter, må disse også oppdateres i henhold til den siste versjonen av rødlista. Eksempelvis er det registrert både alm og ask i edelløvsbogen i nærheten av Hjøllo; disse to artene har rykket opp fra *sårbar* til *sterkt truet* på rødlista. Vi mener at i

hvert fall forekomster av slike sterkt truede treslag må koordinatfestes som en del av naturkartleggingen – i hvert fall hvis de er innenfor reguleringsplangrensen.

Her må vi ta med at reguleringsplanen legger opp til ganske store inngrep også nedenfor tregrensa; blant annet i forlengelsen av Ragdevegen og sørøstover i fjellsiden, med både anleggsvei og ei stor mast og dens omfattende fundamentering. I tillegg vil det etter alt å dømme komme med betydelig rassikring, der Sweco skriver i sin reviderte skredfareutredning (datert januar 2021) at «det anbefales å etablere fanggjerder, plog-/ledevoll eller et fundament som tåler treff fra steinsprang». Det står også at det bør vurderes sikring av utsatte skrenter ved anleggsveien til nevnte masten. **Alt i alt ligger det altså an til ganske store inngrep i ei for en stor del urørt vestlandsli der man etter vår mening generelt vet svært lite om hvilke naturverdier som er der i dag.**

Generelle kommentarer som gjelder naturmangfold

Naturmangfoldloven § 12 sier at det «for å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater».

Et viktig formål med naturkartlegging vil derfor være å lokalisere sårbare naturkvaliteter, slik at man – innenfor visse økonomiske grenser – kan velge de løsningene som unngår eller begrenser skader på det naturmangfoldet som er mest sårbart eller truet. **Vi kan ikke se at det naturkartleggingen fra Rådgivende biologer tilfører kunnskapsgrunnlaget disse kvalitetene, noe vi mener bør betraktes som en klar mangel ved kunnskapsgrunnlaget.** Avsnittet *Forebygge skadevirkninger* (side 31 i rapporten fra Rådgivende biologer) sier heller ingenting om hvilke geografiske tilpasninger som kan gjøres, for best mulig å ivareta sårbart naturmangfold. Avnippet *Usikkerhet* (side 31) imøtekommer etter vår mening heller ikke hva man kan forvente i forbindelse med en konsekvensutredning.

Ved gjennomgang av artsobservasjoner for det aktuelle området (www.artsobservasjoner.no), finner vi ingen innrapporterte observasjoner fra konsulentene i Rådgivende biologer og Ecofact – men det ligger blant annet inne observasjoner av to rødlistede plantearter ved Rossnos; dvergssoleie og bekkesilre (begge nær truet), og det ligger også inne en observasjon av almekullsopp (nær truet) på Hjøllo. Sistnevnte observasjon er fra september 2021, men er likevel ikke nevnt i naturmangfoldrapporten fra Rådgivende biologer. Observasjonene av de rødlistede artene er med på å bekrefte at kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold – slik det er presentert av Rådgivende biologer – er mangelfullt.

Til slutt når det gjelder naturmangfold, viser vi til konsekvensutredningen som peker på at utbyggingen vil medføre svært stor negativ konsekvens for villrein og stor negativ konsekvens for naturmangfold sett bort fra villrein.

Landskap

Delrapporten om landskap er også en del av konsekvensutredningen av den foreslåtte reguleringsplanen. Her ønsker vi å sette et spørsmålstegn ved figur 4 på side 10, der store deler av landskapet der gondolbanen er planlagt å gå gjennom (inkl. der masta er planlagt sør for Ragdevegen) ikke har fått noen landskapsverdi i det hele tatt. Etter vår mening er fjellsida og lia der gondolbanen er planlagt å gå, en viktig del av et landskapselement av stor verdi. Det finnes ikke noe

inngrep av denne dimensjonen verken i denne fjellsiden eller i andre fjellsider i nærheten – noe som gjør at påvirkningen på landskapet som denne fjellsida er en viktig del av, etter vår mening må betegnes som en *svært alvorlig miljøskade*, og ikke *noko miljøskade*, jamfør vurderingen på side 16 i rapporten (*Delområde L-6 Skreda*).

Konsekvensutredningen hevder at konsekvensene for landskap – hvis gondolbanen blir bygget – vil være *stor negativ*. Vi mener for vår del at konsekvensen for dette landskapet – innenfor en ganske stor rekkevidde – må kunne betegnes som *svært stor negativ konsekvens*.

Friluftsliv

Samlet konsekvens for friluftsliv er i konsekvensutredningen satt til *noe negativ konsekvens*. Med tanke på de inngrepene som blir gjort både i fjellsida opp mot Rossnoss og på toppen av fjellet, mener vi at de negative konsekvensene for det tradisjonelle friluftslivet – dvs. turgåing, skiturer, mm. – i et for en stor del urørt landskap, er betydelig underdrevet i konsekvensutredningen.

Masseturisme i klimaendringenes tid

Hardanger Lift legger opp til en masseturisme av dimensjoner, med et uttalt estimat på 110 000 besøkende hvert år. Besøkende fra fjern og nær vil nødvendigvis generere store klimagassutslipp for å nå frem til Hardanger Lift. Klimagassutslipp er for øvrig bare nevnt ett sted i forbindelse med prosjektets *bærekraftsstrategi* (som er ett av dokumentene som nå ligger på høring), da i følgende formulering: «Vi skal sammen med øvrig næringsliv være en pådriver for å redusere klimautslipp.»

FNF Hordaland mener at den type masseturisme som Hardanger Lift legger opp til i liten eller ingen grad er forenlig med de reisevanene som vi alle bør tillegge oss i klimaendringenes tid, der vi i større grad bør reise både sjeldnere, kortere og langsommere. I uttalelsen til planprogrammet påpekte FNF Hordaland at «fremtidens naturbaserte reiseliv må være mer bærekraftig, og vi ser ikke at gondolbanen vil bidra til mer ansvarlig reisevirksomhet».

Det er også grunn til å tro at karbonskatter og økte priser på klimakvoter mm. vil gjøre det svært vanskelig å nå eller opprettholde det tallet på besøkende som Hardanger Lift legger opp til i sine kalkyler.

Et annet aspekt er strømforbruket til selve gondolbanen – vi kan ikke se at det står noe om dette verken i bærekraftstrategien eller i planomtalen, men dette er kan hende vist i et annet av høringsdokumentene?

Kort oppsummering

FNF Hordaland er mot den planlagte utbyggingen av Hardanger Lift – her viser vi blant annet til oppdatert forvaltningskunnskap om villreinen på Hardangervidda, der villrein nå er rødlistet som *nær truet*, og der det nasjonale villreinområdet Hardangervidda ikke tilfredsstiller minstemålet i kvalitetsnormen for villrein.

Vi mener også – gjennom denne høringsuttalelsen – å ha vist at kunnskapsgrunnlaget til naturmangfold, som reguleringsplanen bygger på, er mangelfullt. Vi mener at det er såpass mangelfullt at reguleringsplanen ikke kan godkjennes, jamfør naturmangfoldloven §§ 8 og 9.

Vennlig hilsen,

Forum for Natur og Friluftsliv (FNF) Hordaland

v/ koordinator Gunvar Mikkelsen

Forum for Natur og Friluftsliv Hordaland er et samarbeidsforum for natur- og friluftsansjasjoner i gamle Hordaland fylke, som arbeider for å ta vare på natur- og friluftsansjessene. Per i dag er det elleve organisasjoner tilsluttet FNF Hordaland: Bergen og Hordaland Turlag (DNT), Naturvernforbundet Hordaland, Norges Jeger- og Fiskerforbund Hordaland, Bergen og Omland Friluftsråd, BirdLife Norge avd. Hordaland, Hordaland fylkeslag, Hordaland fylkeskystlag, Norsk Botanisk Forening Vestlandsavdelingen, Syklistenes Landsforening Bergen og omegn, Voss Utferdslag (DNT), Voss Kajakklubb og Hordaland krins av Norges Speiderforbund. Sammen representerer disse organisasjonene rundt 40 000 medlemmer.

